

PL

PL

PL

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela,
COM(2006) XXX

OPINIA KOMISJI

wydana zgodnie z art. 6 ust. 4 akapit drugi dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny, w sprawie „Wniosku Królestwa Hiszpanii w związku z projektem budowy nowego portu w Granadilla (Teneryfa)”

OPINIA KOMISJI

wydana zgodnie z art. 6 ust. 4 akapit drugi dyrektywy Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny, w sprawie „Wniosku Królestwa Hiszpanii w związku z projektem budowy nowego portu w Granadilla (Teneryfa)”

I. RAMY PRAWNE

Art. 6 ust. 3 dyrektywy 92/43/EWG przewiduje, że wszelkie plany lub przedsięwzięcia, które nie są bezpośrednio związane z zagospodarowaniem terenu Natura 2000 lub nie są do tego konieczne, ale które mogą na taki teren w istotny sposób oddziaływać, zarówno oddzielnie, jak i w połączeniu z innymi planami lub przedsięwzięciami, podlegają odpowiedniej ocenie pod kątem ich skutków dla danego terenu w punktu widzenia założeń dotyczących jego ochrony. W świetle wniosków wynikających z oceny tych skutków dla danego terenu oraz z zastrzeżeniem przepisów ust. 4, właściwe władze krajowe mogą wyrazić zgodę na dany plan lub przedsięwzięcie, jedynie po upewnieniu się że nie wpłynie on(o) niekorzystnie na integralność danego terenu oraz, w odpowiednich przypadkach, po uzyskaniu opinii społeczeństwa.

Zgodnie z art. 6 ust. 4 dyrektywy 92/43/EWG, plan lub przedsięwzięcie może być zrealizowane pomimo negatywnej oceny skutków dla terenu Natura 2000, przy braku rozwiązań alternatywnych, jeżeli jest to uzasadnione ważkimi przyczynami nadrzędnego interesu publicznego, w tym przyczynami o charakterze społecznym lub gospodarczym. W takim przypadku państwo członkowskie podejmuje wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności sieci Natura 2000 oraz informuje Komisję o przyjętych środkach kompensujących. W przypadku gdy dany teren obejmuje typ siedliska przyrodniczego i / lub gatunek o znaczeniu priorytetowym, oraz jeżeli nie można się powołać na względy odnoszące się do zdrowia ludzkiego, bezpieczeństwa publicznego lub korzystnych skutków o podstawowym znaczeniu dla środowiska, przedsięwzięcie może być uzasadnione, po wyrażeniu opinii przez Komisję,¹ innymi ważkimi przyczynami nadrzędnego interesu publicznego.

II. WNIOSEK HISZPANII

Dnia 7 listopada 2005 r. Komisja otrzymała od władz hiszpańskich wniosek o opinię na mocy art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej 92/43/EWG dotyczącą braku rozwiązań alternatywnych oraz powołania się na ważne przyczyny nadrzędnego interesu publicznego.

Dnia 17 listopada 2005 r. władze regionalne Wysp Kanaryjskich (Zarząd Regionalny ds. Ochrony Przyrody) przesłały notę wyjaśniającą w związku z proponowanym, mającym znaczenie dla Wspólnoty terenem „Sebadales de Güigüi”.

---

¹ W różnych wersjach językowych art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej, „opinia” jest określana za pomocą różnych terminów: w tekście niderlandzkim używa się terminu „advies”, francuskim „avis”, niemieckim „Stellungnahme”, hiszpańskim „consulta”, a włoskim „parere”. W całym niniejszym dokumencie użyty będzie termin „opinia”.

III. PROJEKT

Opinia, o którą zwrócono się do Komisji, dotyczy propozycji budowy nowego portu w Granadilla, Teneryfa, Wyspy Kanaryjskie. Twierdzi się, że istniejące obiekty portowe w Santa Cruz są niewystarczające i że należy wybudować nowe obiekty o zwiększonej wydajności, tak aby sprostać prognozowanemu wzrostowi ruchu w żegludze morskiej.

Ostateczny projekt Granadilla przewiduje budowę terminala kontenerowego o długości 650m, zajmującego powierzchnię 26 ha, 200-metrowe nabrzeże do przeladunku towarów drobnicowych, z przyległym obszarem o pow. 5,7 ha oraz obszarem portu handlowego o pow. 19,5 ha do obsługi surowców.

Struktura portu składa się z głównego falochronu o długości 2.557 m, osadzonego w dnie morza na głębokość –55 m, oraz całkowitego wypełnienia gruntem powierzchni 786.000 m² z wykorzystaniem 12 mln m³ materiału skalnego.

Nowy port będzie dysponował przylegającym obszarem lądowym o pow. 12,4 ha, który ma być przeznaczony na rozbudowę działań logistycznych, oraz obszarem o powierzchni 15 ha pod budowę zakładu gazu naturalnego.

IV. SIEĆ NATURA 2000

Projekt obejmuje tereny Natura 2000, mianowicie „Sebadales del Sur de Tenerife” (ES7020116) oraz „Montaña Roja” (ES7020049). Tereny te zostały wyznaczone przez władze hiszpańskie jako tereny mające znaczenie dla Wspólnoty (SCI) i zostały objęte decyzją Komisji z dnia 28 grudnia 2001 r., która ustanawia tereny mające znaczenie dla Wspólnoty składające się na makaronezyjski region biogeograficzny, zgodnie z dyrektywą 92/43/EWG.

Teren „Sebadales del Sur de Tenerife” jest jednym z terenów obejmujących typ siedliska „1110 *Piaszczyste wybrzeża, które są nieco przykryte wodą morską przez cały czas*” (wymienionego w załączniku I do dyrektywy Rady 92/43/EWG) i siedlisko wymagane ze względu na ochronę gatunku o znaczeniu priorytetowym **Caretta caretta*² (żółw karetta). Teren „Montaña Roja” jest jednym z terenów obejmujących typ siedliska o znaczeniu priorytetowym „2130* *Ustabilizowane wydmy z roślinnością trawiastą (wydmy szare)*”.

Ponadto projekt ma również wpływ na gatunek *Atractylis preauxiana* (gatunek roślinny endemiczny dla Wysp Kanaryjskich) oraz gatunek o znaczeniu priorytetowym *Caretta caretta*, ujęte w załącznikach II i IV dyrektywy siedliskowej.

V. OPIS I OCENA WPŁYWU BUDOWY PORTU NA TERENY NATURA 2000

Spodziewane skutki budowy nowego portu w Granadilla zostały opisane w ocenie oddziaływania na środowisko naturalne sporządzonej przez władze hiszpańskie oraz w innych opracowaniach uzupełniających przesłanych Komisji w okresie od 2003 r. do 2005 r.

Pierwsza wersja projektu oraz opracowanie o jego oddziaływaniu na środowisko zostały poddane procedurze upublicznienia (Hiszpański Dziennik Urzędowy z dnia 19 stycznia 2000

---

² *Caretta caretta*: EN: loggerhead turtle; FR: tortue de carouane; ES: tortuga boba; DE: Unechte Karettschildkröte

r.). Oświadczenie o oddziaływaniu na środowisko zostało opublikowane dnia 26 lutego 2003 r. W celu uwzględnienia niektórych opinii i uwag, pierwotny projekt został zrewidowany (ograniczony) i sporządzony został projekt w wersji ostatecznej.

Najbardziej znaczący wpływ nowego portu na środowisko naturalne będzie wiązał się z zaburzeniem naturalnych układów osuwania się i osiadania piasku. W naturalnych warunkach podmorski piasek pokrywający dno morza blisko linii brzegowej zostaje stopniowo wypierany w kierunku z północnego wschodu na południowy zachód, pod wpływem głównego prądu wodnego. Projekt portowy przerwie ten naturalny przepływ piasku, a to z kolei spowoduje erozję dna morza w kierunku brzegu. Władze hiszpańskie szacują tę erozję na od 0 do 50.000m³/rok. Erozja ta pociąga za sobą częściowe zniszczenie siedlisk na wyżej wspomnianych terenach mających znaczenia dla Wspólnoty, tj. „Sebadales del Sur de Tenerife” (ES7020116) oraz „Montaña Roja” (ES7020049), położonych w dolnym biegu prądu.

W celu złagodzenia spodziewanego wpływu wspomnianego przzerwiania przemieszczeń piasku w wodach przybrzeżnych, władze hiszpańskie zaproponowały „piaskowy przepust Północ-Południe w porcie w Granadilla”. Propozycja ta zakłada wykorzystanie urządzeń pompujących oraz systemu rur w celu przemieszczenia w całości piasku osiadającego w północnej części nowego portu i przepompowania go na południowy kraniec portu. Turbiny wiatrowe wybudowane na objętym projektem obszarze generowałyby energię elektryczną potrzebną do zasilania systemu. Komisja uznaje zobowiązanie władz hiszpańskich dotyczące odpowiednio dużego piaskowego przepustu Północ-Południe za niezbędną część projektu portowego.

W celu rozwiązania ważnych problemów związanych ze skutkami zarzucania przez statki kotwic w siedliskach wrażliwych, zarządzenie ministerialne 3777/2005 wydane przez władze hiszpańskie dnia 18 listopada 2005 r.³ wprowadza zakaz kotwiczenia statków na terenie mającym znaczenie dla Wspólnoty „Sebadales del sur de Tenerife” (SCI ES7020116). Środek ten ma na celu uniknięcie negatywnego wpływu, jaki wywierają ruchy kotwic i przyczepionych do nich łańcuchów na siedliska piaszczyste znajdujące się na tym terenie mającym znaczenie dla Wspólnoty. Ruchy te powodowałyby erozję dna morza i niszczyły siedliska znajdujące się na tym terenie, co stanowiłoby znaczące zakłócenie w przyszłości, w trakcie działania portu.

VI. ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE

Z opracowań dotyczących oceny oddziaływania na środowisko można wyciągnąć wniosek, że bez względu na przewidziane przez władze środki łagodzące projekt będzie wciąż miał znaczący wpływ na ważne tereny i gatunki o znaczeniu priorytetowym, opisane w sekcji IV, a w takich okolicznościach, od władz wymaga się przeprowadzenia oceny potencjalnych wariantów alternatywnych projektu. Władze hiszpańskie zbadały kilka rozwiązań alternatywnych, w tym opcję zaniechania rozbudowy wydajności obiektów portowych („opcja zerowa”), jak również dalszą rozbudowę i rozwój istniejącego portu w Santa Cruz.

Służby Komisji zbadały wszystkie dostępne informacje dotyczące rozwiązań alternatywnych. Informacje te obejmowały dane przedstawione w kontekście skarg otrzymanych przez Komisję. W odniesieniu do „opcji zerowej”, konkluzja służb Komisji jest taka, że istniejące

---

³ Dz.U. 289 z 3.12.2005.

obiekty portowe nie będą w stanie przyjąć spodziewanego nasilenia ruchu w żegludze morskiej oraz że dodatkowe obiekty i zwiększona wydajność portów są konieczne dla rozwoju gospodarczego wyspy.

- W odniesieniu do rozwiązań alternatywnych obejmujących rozbudowę istniejącego portu w Santa Cruz, służby Komisji uważają, że władze hiszpańskie przedstawiły odpowiednie uzasadnienie odrzucenia tych opcji, w szczególności z następujących powodów;
- Miałyby to (tj. rozbudowa istniejących obiektów portowych) negatywny wpływ na mieszkańców Santa Cruz de Tenerife, zarówno w czasie budowy, jak i po uruchomieniu powiększonego portu;
- W pobliżu portu nie ma kamieniołomu, co powodowałoby problemy w czasie budowy;
- Na przyległych obszarach nie byłoby niezbędnych gruntów dostępnych pod budowę związanych z portem obiektów wsparcia przemysłowego i logistycznego.
- Rozwiązanie takie jeszcze bardziej zwiększyłoby nierównowagę w systemie transportowym wyspy istniejącą między północą i południem wyspy.
- Wiązałoby się to z zaniechaniem planu budowy na wyspie terminalu magazynowania gazu naturalnego, który ma służyć dywersyfikacji źródeł energii dostępnych dla lokalnej gospodarki. Z powodu bliskości istniejącego portu i miasta Santa Cruz, budowa takiego obiektu w obecnym miejscu byłaby niemożliwa.

Jeżeli chodzi o ewentualne alternatywy dla Granadilla jako miejsca dla nowego portu, Komisja przeanalizowała opinię władz, że Granadilla jest na Teneryfie jedynym odpowiednim miejscem na nowy port. Opinia ta jest uzasadniona różnymi względami technicznymi, które należy rozważyć w trakcie wyznaczenia terenu pod budowę nowego portu. Obejmują one takie czynniki, jak głębokość dna morskiego przy brzegu, obecność lub brak kamieniołomu w wystarczającej bliskości do przewidzianego miejsca portu, dostępność wolnych gruntów przyległych na potrzeby działań przeładunkowych i logistycznych, odpowiednie połączenia transportowe z zapleczem lądowym oraz bliskość żytkowników portu.

Wreszcie, Komisja zgadza się, że zachodzi potrzeba ulepszenia obiektów portowych i zwiększenia wydajności portów na wyspie. Komisja uznaje, że władze hiszpańskie przeprowadziły ocenę potencjalnych rozwiązań alternatywnych zgodnie z wymogami art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej, i w następstwie analizy dostępnych informacji dokonanej przez służby Komisji akceptuje wnioski tej oceny.

VII. WAŻKIE PRZYCZYNY NADRZĘDNEGO INTERESU PUBLICZNEGO

Pomimo informacji i argumentów przedstawionych w poprzednich sekcjach, pozostaje faktem, że projekt budowy portu w Granadilla będzie miał znaczący negatywny wpływ na gatunek o znaczeniu priorytetowym i jego siedlisko oraz na siedlisko o znaczeniu priorytetowym, określone w ramach dyrektywy siedliskowej. Jako że główny cel projektu nie jest związany z poprawą w zakresie zdrowia ludzkiego lub bezpieczeństwa publicznego, ani nie oczekuje się, że projekt będzie miał korzystne skutki o podstawowym znaczeniu dla środowiska, uzasadnienie projektu powinno być oparte na „innych ważkich przyczynach

nadrzędnego interesu publicznego”, a Komisja powinna wyrazić swoją opinię na temat tych czynników (art. 6 ust. 4 dyrektywy siedliskowej).

Służby Komisji przeanalizowały wszystkie dostępne im informacje. Wzięły również pod uwagę przedstawione przez władze hiszpańskie opinie niezależnych organów zewnętrznych dotyczące ważkich przyczyn nadrzędnego interesu publicznego.

Komisja zgadza się, że Teneryfa, jako wyspa, jest w dużym stopniu uzależniona od żeglugi morskiej oraz wydajnego systemu portowego. Jednakże główny port, obecnie zlokalizowany w stolicy – Santa Cruz, staje się coraz bardziej zatłoczony, szczególnie pod kątem ruchu kontenerowego, który zgodnie z prognozami ma się znacznie nasilić. Proponowany port w Granadilla przyczyniłby się do zwiększenia potrzebnej wydajności celem przyjęcia na wyspie zwiększonego w przyszłości ruchu kontenerowego, suchych ładunków masowych oraz ładunków drobnicowych, przy jednoczesnym odciążeniu istniejącego portu w Santa Cruz. Oczekuje się, że nowy port wygeneruje przyzwoitą ekonomiczną stopę zwrotu i spowoduje, że wyspa będzie mogła przyciągać międzynarodowy ruch przeładunków kontenerów.

W świetle wniosków z sekcji VI oraz biorąc pod uwagę względy przedstawione powyżej, Komisja uznaje, że istnieje wyraźna potrzeba zwiększenia i rozbudowy możliwości portów celem wspierania rozwoju gospodarczego i społecznego na wyspie Teneryfa i w przyległym regionie. Dlatego też Komisja przyjmuje argumenty przedłożone przez władze hiszpańskie, że istnieją ważne przyczyny nadrzędnego interesu, które mogą uzasadniać realizację tego projektu, pod warunkiem że zostaną przewidziane odpowiednie środki kompensujące.

VIII. PROPONOWANE ŚRODKI KOMPENSUJĄCE

W celu zrównoważenia spodziewanego wpływu projektu na gatunek o znaczeniu priorytetowym dla Wspólnoty *Caretta caretta*, na siedlisko przyrodnicze o znaczeniu priorytetowym „Ustabilizowane wydmy z roślinnością trawiastą (wydmy szare)” oraz na tereny Natura 2000 „Sebadales del Sur de Tenerife” i „Montaña Roja”, zaproponowano zestaw koniecznych środków kompensujących:

A. Uwagi ogólne

W celu zapewnienia, że port w Granadilla zostanie wybudowany oraz będzie zarządzany z dbałością o środowisko naturalne, przed rozpoczęciem robót budowlanych stworzona zostanie niezależna stała fundacja. Rolą tej fundacji będzie monitorowanie stanu i tendencji w odniesieniu do różnorodności biologicznej w skali międzynarodowej oraz zagwarantowanie, aby środki łagodzące i kompensujące były odpowiednio realizowane. Władze przedłożyły zatwierdzenie statutu związanego z utworzeniem fundacji. Komisja zwraca uwagę na wyjaśnienia przedstawione przez władze hiszpańskie w piśmie z dnia 8 maja 2006 r., które wskazują, że statut fundacji został zmieniony tak, aby zapewnić jej instytucjonalną niezależność. Kolejne ewentualne zmiany statutu fundacji nie będą ograniczać jej niezależności, kompetencji ani trwałości. Wszelkie zmiany statutu będą zgłaszane bezpośrednio Komisji.

B. Uwagi szczegółowe dotyczące wpływu na gatunki i integralność terenów

- i. Wpływ na populacje gatunku *Atractilys preauxiana* wymienionego w załącznikach II i IV dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny.

- Wyznaczenie nowego terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty (SCI) w celu ochrony populacji wykrytych na obszarze parku przemysłowego Granadilla. Powierzchnia całkowita tego nowego terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty będzie wynosiła 0,93 ha. Ponadto, proponuje się, aby obszar ten służył jako obszar pobierania materiału genetycznego w celu odtworzenia obszarów południowych, gdzie subpopulacje te wyginęły (ponowne wprowadzanie gatunków na terenie mającym znaczenie dla Wspólnoty „Montaña Roja”)
- ii. Wpływ na siedlisko przyrodnicze mające znaczenie dla Wspólnoty 1110 „*Piaszczyste wybrzeża, które są nieco przykryte wodą morską przez cały czas*” na terenie mającym znaczenie dla Wspólnoty „Sebadales del Sur”
- Wyznaczenie dwóch nowych terenów mających znaczenie dla Wspólnoty obejmujących obszary piaszczyste nieco przykryte wodą morską przez cały czas (typ siedliska 1110): Antequera (wyspa Teneryfa) o powierzchni całkowitej 272,61ha; oraz Güi Güi (wyspa Gran Canaria) o powierzchni całkowitej 7 219,74ha.
- iii. Wpływ na gatunek *Caretta caretta*
- Wszelkie skutki mające wpływ na gatunek o znaczeniu priorytetowym *Caretta caretta* spowodowane oddziaływaniem na siedlisko wymagane do ochrony tego gatunku byłyby równoważone poprzez wyżej wspomniane środki.
  - Oprócz wyżej wspomnianych środków kompensujących, fundacja stworzy i będzie prowadzić program monitorowania w celu oceny stanu ochrony populacji tego gatunku na Wyspach Kanaryjskich, zgodnie z wymogiem wyrażonym w art. 11 dyrektywy siedliskowej 92/43. Metody i wnioski wynikające z projektu LIFE B4-3200/97/247 zostaną rozważone przez fundację w trakcie tworzenia wyżej wspomnianego programu monitorowania.
- iv. Wpływ na teren mający znaczenie dla Wspólnoty ES7020049 „Montaña Roja”
- Realizacja projektu odtworzenia na terenie mającym znaczenie dla Wspólnoty „Montaña Roja” w celu przywrócenia właściwego stanu ochrony. Oznacza to poprawę stanu ochrony i umożliwi znaczne zwiększenie, w ramach tego terenu, obszaru objętego typem siedliska „Ustabilizowane wydmy z roślinnością trawiastą (wydmy szare)”.

*Komisja uznaje, że biorąc pod uwagę spodziewany wpływ budowy nowego portu w Granadilla na gatunek o znaczeniu priorytetowym *Caretta caretta* oraz na siedlisko przyrodnicze o znaczeniu priorytetowym „Ustabilizowane wydmy z roślinnością trawiastą (wydmy szare)”, jak również biorąc pod uwagę spodziewane skutki planowanych środków kompensujących zawartych w programie działań kompensujących przygotowanym przez właściwy organ, można założyć, że w dłuższej perspektywie czasu ogólna spójność sieci Natura 2000 nie zostanie znacząco naruszona.*

Komisja uznaje, że proponowane środki kompensujące opisane w projekcie są wystarczające, jeżeli zostaną wprowadzone terminowo. W tym celu uznaje się za konieczne, aby środki

kompensujące, o która mowa powyżej w punktach A, Bi i Bii, zostały zakończone przed rozpoczęciem robót budowlanych⁴. Ponadto wdrażanie środków B.iii i B.iv należy rozpocząć przed rozpoczęciem robót budowlanych ukończyć zgodnie z harmonogramem uzgodnionym przez fundację, o której mowa w punkcie A.

Komisja zwraca uwagę na podjęte przez władze Hiszpanii zobowiązanie do zapewnienia odpowiednich środków finansowych na odpowiednie monitorowanie, wdrażanie i sprawozdawczość w zakresie wyżej wspomnianych środków łączących i kompensujących.

Komisja zwraca się do rządu Królestwa Hiszpanii o przesyłanie rocznych sprawozdań dotyczących wykonania projektu oraz rezultatów zastosowania wszystkich wyżej wspomnianych środków kompensujących. Pierwsze sprawozdanie zostanie wysłane do końca roku, w którym rozpoczną się prace przy budowie portu, a następnie co roku.

IX. OPINIA KOMISJI

Na podstawie przedstawionych powyżej argumentów, Komisja jest zdania, że projekt budowy nowego portu w Granadilla, opisany w dokumentach przedłożonych Komisji przez władze hiszpańskie, może zostać zrealizowany ze względu na ważne przyczyny nadrzędnego interesu publicznego, pod warunkiem że wszystkie konieczne środki kompensujące mające zapewnić ogólną ochronę spójności sieci Natura 2000 zostaną podjęte we właściwym czasie, zgodnie z punktem VIII.

W odniesieniu do opinii wyrażonej w niniejszym dokumencie, Komisja zwraca uwagę że:

- niniejsza opinia jest ważna dla tego konkretnego projektu, opisanego w dokumentach przedłożonych Komisji przez władze hiszpańskie⁵, i nie może zostać uznana jako mająca zastosowanie do jakiegokolwiek innego, podobnego rodzaju projektu budowlanego na terenie Natura 2000.
- niniejsza opinia zakłada, że wyniki towarzyszących programów monitorowania dotyczących sieci Natura 2000 zostaną uwzględnione w taki sposób, że w razie potrzeby prowadzić będą one do zmian w projekcie lub podjęcia dodatkowych środków kompensujących i łączących.

---

⁴ Władze hiszpańskie prześlą Komisji propozycję trzech nowych terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, o których mowa w punktach Bi i Bii, zgodnie z przepisami dyrektywy siedliskowej 92/43/EWG oraz decyzji Komisji 97/266/WE z dnia 18 grudnia 1996 r. dotyczącej formularza zawierającego informacje o terenach proponowanych jako tereny Natura 2000.

⁵ W piśmie A24-15941 z 04 listopada 2005 r. przesłanym Komisji przez Stałą Reprezentację Królestwa Hiszpanii mowa o 31 dokumentach (23+8). Dokumenty te zawierają opis projektu obejmujący projekt końcowy z uwzględnieniem środków łączących.